

БНП ПАРИБА
лични финанси

Как
да харчим
умело?

Наръчник за управление на личните финанси

Над 80 съвета как да
ни стигат парите

Сканирай кода, за да
свалиш наръчника

www.bnpparibas-pf.bg

Как да харчим умело?

Copyright 2013
БНП Париба Лични Финанси, България
Всички права запазени!

КАК ДА ХАРЧИМ УМЕЛО?
Първо издание
Издава БНП Париба Лични Финанси, България

Автори: Александър Грозданов, Добромир Стоянов
Идея, концепция, организация и реализация:
Grozdanov Communications Consulting

Художествено оформление: Ideas Lab
Предпечат: Стефан Попов-Пърси

Съдържание

Защо е важно да можем да харчим умело?	5
Част 1: Планиране на приходи и разходи	9
Планирайте приходите си	11
Разумното планиране на разходите връзва бюджета	14
Таблица 1: Примерно разпределение на месечните разходи	20
Таблица 2: Примерно разпределение на годишните разходи	22
Част 2: Съветник	25
Как да осигурим пари за големите си проекти?	27
Как да изберем срока на кредита?	31
Ремонтът е песен с умело планиране	34
Нова кола – колко плащаме, за да „се вземем“?	37
Около света с добро планиране	41
Нова техника – как да не „продъним“ семейния бюджет?	44
Застраховките – планирайте сигурност.....	48
Как да ни стигат парите за храна, напитки и забавления?	54
Заклучение	57
Речник на най-използваните финансови термини	58

Защо е важно да можем да харчим умело?

Някои хора през първите две седмици от месеца си живеят живота и харчат на поразия, през третата седмица се ограничават, а последната седмица преди заплатата им е истинско изпитание. Същите хора честичко пътуват през уикенда, но ако, не дай си Боже, пералнята се счупи наставя национална катастрофа.

Други хора нямат подобни грами и не треперят за финансите си. Те знаят кога и какво могат да купят, кога колко пари могат да изхарчат и вместо 2-3 национални катастрофи през годината им се случват 2-3 приятни почивки у нас или в чужбина. Разликата между двата типа хора е в това, че вторите харчат умело.

Да харчиш умело означава в целия хаос от неща, които можеш и трябва да купиш да прецениш в кой момент кое е важно и кога и как да го платиш. Или казано по-просто, умело да си планираш приходите и разходите.

Това е единственият начин да постигнеш финансова стабилност и да не изпитваш затруднения. Харченето е точно тази част от личните финанси, на която човек може директно да повлияе, да контролира и, при необходимост, да оптимизира. Но преди това трябва да сме наясно със

своите приходи и да сме направили точен план на разходите си. Така ще можем да се измъкнем от положението „харча колкото печеля“ и да стигнем до момента, в който на края на месеца или годината ще са ни останали свободни пари и ще усетим какво означава финансова свобода.

Днес, повече от всякога, е изключително важно да сме отговорни към личния или семейния си бюджет. Така ще:

- знаем на колко пари можем да разчитаме;
- можем да следим разходите си и така да харчим за най-важните неща;
- можем да планираме разходите си за месец или година напред и да си направим сметка от къде идват парите;
- знаем какво можем да си позволим и кои покупки да отложим;
- можем да планираме големи проекти като ремонт на дома, покупка на кола или пътуване в чужбина;
- знаем какви кредити за какво и кога ще ни трябват;
- бъдем подготвени за непредвидени разходи;
- можем да спестяваме;
- и много други.

Ние, авторите на наръчника „Как да харчим умело?“ и екипът на БНП Парига Лични Финанси, България го създадохме именно с цел да ви помогнем да постигнете дългосрочна финансова сигурност и да избегнете стресови ситуации. Това не е толкова сложно, колкото изглежда на пръв поглед. Благодарение на съветите и приложените таблици в наръчника, всеки ще може да нарисува картината на бюджета си както по отношение на приходите, така и на разходите и да ги планира умело. Освен това, ще ви научим и как да прилагате инструментите, с които лесно да управлявате финансовото си спокойствие.

В първата част на наръчника ще откриете какви са най-често срещаните източници на приходи и за какво харчим основно през месеца и годината. Освен това, с помощта на лесни за ползване таблици всеки ще може да стане умел финансист без усилия. Изискват се единствено постоянство и трезва преценка.

Във втората част сме сложили много полезни съвети за това как да осигурим пари за големи проекти, за какъв срок да вземем кредит, как да направим домашния ремонт и какво трябва да знаем при покупката на кола. Освен това, с помощта на наръчника ще се научите как да планирате

екскурзия и да избирате домашна техника. Ще ви запознаем и с основните видове застраховки и ще ви дадем полезни съвети за това как да харчите по-хитро за храна и забавления.

Издаването на наръчника „Как да харчим умело?“ е част от политиката за отговорно кредитиране, която БНП Париба Лични Финанси прилага стриктно още от основаването на компанията Cetelem (сега БНП Париба Лични Финанси) през 1953 г. Смисълът на тази политика е да се предложат най-добрите финансови решения за реализацията на плановете на клиентите при възможно най-добри условия, като така ще се запази стандарта им на живот.

Целта на наръчника е да ви помогне да въведете рег в десетките и сто-тици плащания и покупки, които човек прави през месеца и годината. Това е най-сериозната стъпка за умело управление на семейния бюджет и за постигане на финансова стабилност, което днес е по-важно от всякога.

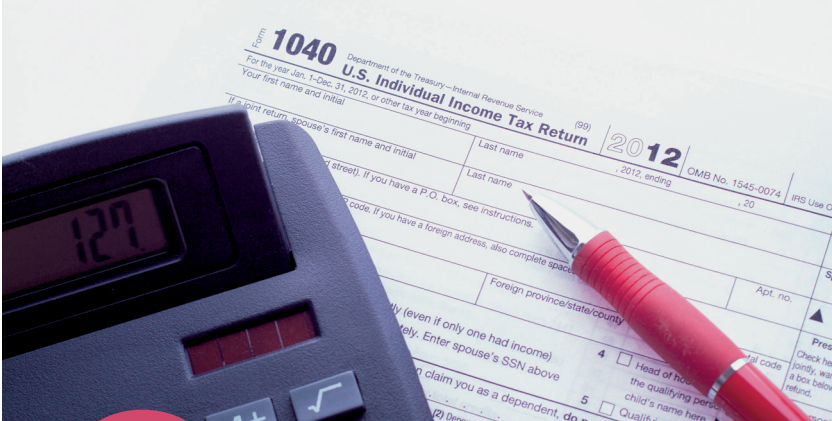

ПЛАНИРАНЕ НА ПРИХОДИ И РАЗХОДИ

Планирайте приходите си

Получаването на пари е най-приятното финансово взаимоотношение, което можете да имате. То осигурява спокойствие и най-вече възможност да реализирате плановете си. Но и приходите трябва да се планират, за да се използват пълноценно. Тук ще ви представим основните източници на средства за семейния бюджет и съвети как да ги планирате умело.

➤ Влогове приходи

Приходът в семейния бюджет не е само заплатата на работещите. Затова по-надолу ще ви запознаем с основните, но не всички, източници на средства.

- **Заплатата** е най-често срещания приход за голяма част от работещите на трудов договор българи. Най-често идва на два пъти – като аванс в нача-

лото на месеца и останалото в края.

- **Пари от работа на граждански договор.** Това е предварително договорена сума, която се получава срещу изпълнението на точно определени дейности, описани в договора. Парите може да се изплатят наведнъж или на предварително договорени траншовете ако ангажиментът е по-продължителен.
- **Лихви от депозити.** Това са парите, които банката ви изплаща за това, че сте ѝ поверили спестяванията си и тя може да работи с тях. Сумите се изплащат на определени периоди в зависимост от срока на депозита.
- **Наеми и ренти** са пари, които получавате за това, че сте предоставили имот за ползване за жилищни, търговски или производствени цели. Обикновено наемите се изплащат всеки месец, а рентите за ползване на земи – веднъж годишно. В някои случаи рентата може да бъде изплатена и под формата на стоки.
- **Хонорар** е възнаграждение, което обикновено се изплаща на работещи на свободна практика - писатели, преводачи, журналисти, адвокати и др. Най-често хонорар се получава при предаване на продукт или извършване на предварително определена работа.
- **Комисионни** – възнаграждението, което се получава при посредничество на сделка. Обикновено се изплаща след успешното приключване на сделката.
- **Обезщетения за безработица и майчинство** - колкото и да са малки, все пак са пари, които могат да ви помогнат да посрещнете някои от месечните си разходи.
- **Пари от роднини в чужбина.** Все повече българи имат роднини, които работят в чужбина и разчитат на помощ от тях за „връзване“ на бюджета си. Тези средства могат да постъпват по график или когато роднината има възможност.

Как да планираме приходите си?

За много хора това изглежда много лесно. Те си казват „На 5-то число ще ми платят X пари по гражданския договор и започвам да ги харча“. Това не е много мъдър подход. Ами ако парите се забавят заради дълги почивни дни или болна финансистка, която не е пунала платежните към банката?

Много е важно да планирате приходите си максимално реалистично във времето. Преценете дали е възможно да има закъснение на някое плащане. Това може да стане ако работите на граждански договор към държавна институция или НПО, например. Ако не сте 100% сигурни, че парите ще дойдат навреме, по-добре подходете песимистично и не разчитайте много на тях или ги заложете за по-късно. По-добре е едни пари да ви изненадат като дойдат по-рано, отколкото да разчитате на тях и да не дойдат.

Планирайте и размера на прихода. Тук обективността също е много важна. Не залагайте в бюджета пари, които могат да се окажат по-малко. И в този случай известна доза песимизъм е за препоръчване пред прекомерния оптимизъм. Какво ще правите ако сте поръчали стока за примерно 1 000 лева, а получите 750? По-добре е да планирате по-малка, но сигурна сума, отколкото да изпаднете в дефицит.

Добре е да знаете кога изтичат вноските по кредити, лизинги и т.н. Така ще знаете, че например през март е последната вноска за новия лаптоп и през април ще разполагате със 100-150 лева повече.

Проверете и кога е падежът на депозитите ви. Така ще знаете кога ще получите пари от лихви. Не забравяйте, че отскоро в България е въведен данък върху лихвите и ще трябва да заложите 10% по-малко.

И за да изчерпим темата за банките, предвидете и кога смятате да теглите кредит, за да направите основен ремонт на дома, да купите кола и т.н. Тези пари също са приход, който влиза в бюджета, а за какво и кога ще ги изхарчите е въпрос на ваше решение и нужди.

Ако работите на граждански договор, предвидете точни дати за плащанията по него. Можете да се договорите да получите част от парите предварително, друга - на междинен етап и остатъка при изпълнението на задачата. А ако работата може да се свърши за по-малко от месец, получите парите накрая и така ще имате стимул да се справите по-бързо.

Помислете и дали можете да получите повишение на заплатата. Ако работите на процент от приходите на фирмата, е лесно – нов договор, допълнителни пари. Но ако сте на твърда заплата, помислете дали не трябва да поговорите с шефа за промяна нагоре.

Ако не ви стигат средствата през месеца, можете да помислите и за допълнителна работа, от която да печелите пари. Има много варианти, които предлагат гъвкаво работно време и приходи според постигнатите резултати. Например, можете да станете личен консултант – кредитен, застрахователен и т.н.

Разумното планиране на разходите връзва бюджета

Единственият начин в края на месеца да имате свободни средства е да сте планирали умело за какво ще харчите. Това не е толкова трудно, особено ако сте запазили няколко стари фактури за ток, парно и телефон и касовите бележки от последното голямо пазаруване.

Започнете да правите редовно месечен бюджет и сами ще се убедите в ползите от това минимално усилие. Този бюджет ще ви служи най-вече, за да контролирате разходите си и да решавате кое „Да“ и кое „Не“. Другата голяма полза е, че ще можете да следите до къде сте стигнали с харченето по различните пера /за всяко перо трябва да има лимит/ и да си правите изводите защо предвиденото се разминава с реалността.

За да направите добър месечен бюджет и да успеете умело да планирате разходите е необхо-

гимо да заложите реалистични приходи. На тяхна база определете лимити по различните пера на месечните си харchoве. За това ще ви помогне Таблица 1 от наръчника, но освен нея разчитайте и на личния си опит, тъй като вие знаете най-добре за какво харчите.

Основните типове месечни разходи са:

- **Комунални услуги.** Тук влизат: ток, парно, вода, телефони /мобилни и стационарни/, кабелна телевизия и интернет. Повечето от тях могат да се намалят – било чрез пестене на ел. енергия /например като ползваме повече ток през нощта/, било чрез преговаряне на условията по договорите с различни доставчици.
Светото правило на финансиста е „Най-стиснат съм на текущи разходи“. Защо? Защото текущите разходи ги плащаме всеки месец през цялата година и като пестим от тях, пестим най-много. Затова поне веднъж годишно проверявайте за по-изгодни оферти и преговаряйте телефон, телевизия и интернет. Това не означава единствено да търсите по-ниски цени. Запознайте се и с пакетните оферти, които напоследък заливат пазара.
- **Наем.** Това е сериозно перо от месечния ви бюджет, което няма как да спестите. Но и тук, както при комуналните услуги, можете да се опитвате да постигнете по-добри условия. При всеобщото понижение на наемите, тази мисия съвсем не е невъзможна.
- **Пазаруване.** В това перо влизат задължителните ежемесечни покупки – храна, препарати, домашни консумативи и т.н. За да не надхвърляте заложените месечен лимит по това перо, се запознайте със съветите ни от част 2 на наръчника.
- **Транспортни разходи.** Тук влизат гориво за колата, билети или карта за градски транспорт и разходи за такси. Ако установите, че надвишавате лимита, помислете за намаляване и на тези разходи. Например, заменете таксито или личния автомобил с градски транспорт, а защо не и колело през топлите месеци.
- **Вноски по кредити.** В повечето случаи сте получили погасителен план и ще знаете колко трябва да плащате. Така, че е много вероятно лимитът и реално изхарченото по това перо да съвпадат.
- **Такси за спорт, уроци и курсове.** Най-често това е инвестиция в образованието на децата или повишаване на собствената квалификация. Тези разходи също би трябвало да се известни от рано.
- **Дневни разходи.** Това са парите, които харчим през деня – обяд или кафе с колеги, цигари и т.н. Съветваме ви да заложите реалистичен лимит, към който строго да се придържате. Тук най-лесно човек се отпуска емоционално.
- **Забавление и заведения.** Това е лимитът, който ви съветваме да не надвишавате при никакви обстоятелства. В противен случай ще трябва да компенсирате с парите по някои от по-важните пера на бюджета.
- **Текущи покупки.** Тук влизат покупките на грехи, обувки и др. Обикновено е трудно да се предвиди точен лимит, тъй като често тези покупки са емоцио-

нални или в резултат на много изгодна промоция. Все пак, не прекалявайте с този разход. Но ако през месеца сте излизали с приятели по-рядко от заложеното, ще можете да пренасочите парите за някоя нова дрешка.

Как да направим месечен бюджет с помощта на Таблица 1?

За да си направите таблица за разпределение на месечните разходи можете да черпите идеи от примерната Таблица 1 и да си я начертаете или да си я направите в Excel, където е по-удобно и можете да използвате прости формули за събиране и изваждане и таблицата автоматично да смята всичко. И така, след като имате таблица, пристъпете към подготовката на бюджета.

Как трябва да изглежда таблицата? В първия ред попълнете перата, за които ще харчите през месеца – комунални услуги, наем, гориво, храна и т.н. Наголу във всяка колонка, попълвате всеки разход на отделен ред. Отголу имате три реда за сборове: „Изхарчено до момента“ – общия сбор на разходите до момента; „Остават до края на месеца“ за разликата между изхарченото и лимита за месеца, който е в ред „Лимити“. След тях има ред „Спестено в месеца“ за парите, които ще вкарате в спестовната сметка, ако успеете да си спазите лимита и един ред „Общи приходи“, който показва какъв е целият ви месечен приход, който разпределяте в този бюджет.

След като сте направили таблицата, пристъпете към нейното попълване. Ако заплата ви е например 1 500 лв. /в „Общи приходи“/ и сте решили да спестявате по 200 лв. на месец /в „Спестено за месеца“/, значи за разпределяне в бюджета ще ви останат 1 300 лева. Тези 1 300 лв. трябва да бъдат разпределени по пера в ред „Лимити“ като целта е сборът на лимитите да е точно 1 300 лева.

В колонките с перата попълвайте редовно по кое колко сте изхарчили и нанасяйте сбора в ред „Изхарчено до момента“. Например, ако сте сипали гориво два пъти за по 50 лв., в „Изхарчено до момента“ трябва да попълните общо 100 лв. На ред „Остават до края на месеца“ попълнете разликата между изхарченото и лимита. Това означава, че при лимит от 100 лв. и изхарчено 100 лв. ще получите 0, което ще означава, че сте изчерпили лимита си за месеца. Съветваме ви редовно да изчислявате разликата между лимита и изхарченото, за да знаете по всяко време колко ви

остава. Така ще можете да си направите сметка къде трябва да се ограничите и къде ще можете да се отпуснете.

Всеки месец правете нова таблица като променяте лимитите. Например, през лятото можете да заложите по-малък лимит за комунални услуги, тъй като няма да плащате за отопление. Може да пренасочите разликата към другите пера като текущи покупки или транспортни разходи, ако планирате пътуване.

Как да направим годишен бюджет?

Почти всеки е преживявал неприятния стрес да се чуди как да купи подаръци за рождени дни или Коледа и защо не е заделил пари отрано. Тази ситуация може да се избегне с правенето на годишен бюджет. Ако месечният ви дава рамка на разходите за 4-5 седмици напред, то годишният е в много по-голяма перспектива и включва различни пера. Основните са:

- **Данъци.** Основните данъци и такси, които средностатистическият човек трябва да планира в годишния си план са тези във връзка с имота и автомобила. При тях обикновено няма голяма разлика с предходната година, така че ще можете да заложите реалистична сума за тях.
- **Застраховки.** Има задължителни и доброволни застраховки /повече можете да научите в част 2 от наръчника/. Предвидете пари за плащането им, тъй като глобите за липса на „Гражданска отговорност“, например, са много солени.
- **Винетки.** Ако пътувате с автомобила си в страната, няма как да избегнете подобен разход. Имайте предвид, че ако пътувате често е най-изгодно да си купите годишна винетка.
- **Почивки.** Добре ще е ако поне веднъж отидете някъде със семейството и се откъснете от обичайната си среда. Това се отразява добре на всички членове на фамилията и затова не забравяйте да заложите семейната ваканция като перо от годишния бюджет.
- **Подаръци.** Основните поводи, по които купувате подаръци са рождени дни и Коледа. Има хора, пред които можем да минем и със сувенир за 10 лв., но има и такива, които са важни и следва да им се демонстрира по-голямо уважение. Затова, когато планирате бюджета за подаръци, предвидете възможно най-отрано на кого ще купувате подарък и на каква стойност.
- **Планирани ремонти на дома.** Обикновено те са финансови черни дупки. За да не „засмучат“ семейния ви бюджет, заложете разходите от рано като следвате съветите от част 2.
- **Покупка на нова техника.** Обикновено смяната на телевизора или хладилника не е емоционално, а обмислено решение. Затова внимателно преценете в кой

месец ще разполагате със свободни средства или ще можете да си позволите кредит за стоки на изплащане и планирайте покупката за него. Когато планирате покупка на техника, проверете и за различни промоции на стокови кредити с 0% лихва или отстъпки за определени модели.

- **Разходи за поддръжка на автомобил.** Тук трябва да предвидите задължителните разходи като: смяна на масла и филтри, гуми, профилактика на спирачната система, евентуално смяна на ангренажен ремък и др.

Как да направим годишен бюджет с помощта на Таблица 2?

Отново можете да си начертаете собствена таблица по дадения пример и да попълвате данните на ръка или да си направите в Excel. Работата с годишната таблица не е много по-различна, отколкото с месечната. Единствено е необходимо по-дългосрочно планиране.

На първия ред на таблицата попълнете месеците от януари до декември. Първата колона е за предвидените годишни разходи, описани по-горе. Можете да добавите и всички други пера, за които се сетите.

След това добавете ред „Спестовна сметка“, в който да попълвате наличните спестявания. Следващият ред е „Спестено / изхарчено от месечния бюджет“ за спестените пари /ако не ви стигне месечната заплата и се наложи да запълвате „гупки“, също ще вземете пари от тук и те ще са изхарчени/ през съответния месец, а последният е „Други приходи“ за допълнителните пари, които очаквате – лихви, ренти и т.н. Например, ако в края на предишната година разполагате с 1 000 лева и, както стана ясно от Таблица 1, сте решили да спестявате от януари по 200 лева месечно, през февруари ще разполагате с 1 200 лв.

Как да планираме годишните разходи? Да речем, че през февруари ще купувате винетка. Тогава ще имате спестени 1 200 лв. /1 000 спестени в началото на годината + 200 лв., от заплата през януари/. От тях ще вземете 67 лв. за винетката. Ако през месеца спестите още 200 лв. от заплата и получите 500 лв. лихва от влог, това означава, че през март ще имате в спестовната сметка 1 833 лв., т.е. ако сте планирали годишни разходи през този месец, ще трябва да се ограничите до бюджет от 1 833 лв. А ако са ви необходими повече средства, имате още две опции:

- да вземете пари на кредит, което означава да включите вноските по него в

Таблица 1 за месечните разходи или

- да отложите разхода за месец април, когато ще имате 2 333 лева.

Таблицы 1 и 2 са примерни и са направени така, както ние, авторите на тази книга, ги ползваме. Всеки може да си направи собствени, на базата на опита и нуждите си, и така да управлява по-умело личните си финанси.

Можем ли да планираме неочакваното?

Колкото и да се стараем, не можем да планираме с точност всички разходи. Както се казва „Човек предполага, а господ разполага“. Не знаем как ще се движи цената на горивата, а тя влияе не само на транспортните ни разходи, но и на пазаруването и комуналните услуги.

Най-често срещаните финансови „изненади“ са:

- **Престой в болница.** Може би най-неприятният случай, но никой не е застрахован от това. Разбира се, пожелаваме ви да ви се случва възможно най-рядко.
- **Непланирани пътувания.** По всяко време на годината може да се наложи да се качите на колата или автобуса и да заминете по спешност при роднини и приятели.
- **Инцидентен ремонт на автомобила, жилището или домашната техника.** На всеки може да се случи нещо да даде дефект. Обикновено се развалят най-важните неща в най-неподходящия момент. Ако се развали домашната техника, внимателно преценете дали няма да е по-изгодно да купите нова вместо да ремонтирате старата. Може и да излезе със 100-200 лева по-скъпо, но ще имате нов уред с поне 2 години гаранция.
- **Непредвидена покупка на нова техника или мебели.** Това се случва, когато ремонтът на старите уреди или обзавеждане излиза по-скъпо от новите. Напоследък е често срещано явление и затова много магазини предлагат отстъпки за нова техника ако върнете старата за рециклиране.
- **Непланирани подаръци.** Във всеки момент близък роднина или приятел може да реши да се жени и няма как – ще трябва да се бръкнете за подарък, евентуално нов костюм или рокля и пътуване, ако не сте от един град. Същото важи и ако му се роди дете.

Добре е човек винаги да има скатани пари, които да влязат в употреба при необходимост. Съветваме ви да поддържате минимална сума спестени пари за всеки случай, а при по-голяма покупка да вземете кредит, за да можете да разсрочите плащането, но да не пипате спестяванията.

Таблица 1: Примерно разпределение на месечните разходи

		наем	вноски по кредити	режийни
		300	100	ток - 50 вода - 17 нет - 15 ТВ - 20 тел. - 70 парно - 150
общо:				
изхарчено до момента	1112	300	100	322
остават до края на месеца	188	0	0	28
лимити	1300	300	100	350
1 спестено в месеца	200			
общи приходи	1500			

гориво	пазар	заведения	покупки	дневни
50 50	60 75 40	70		10 15 12 8
100	175	70	0	45
0	75	30	0	55
100	250	100	0	100

Таблица 2: Примерно разпределение на годишните разходи

месец	1	2	3	4	5
ремонт кухня					
подарък за рожден ден					80
почивка					
летни гуми				4x80 - общо 320	
коледа					
телевизор					
винетка		67			
др.					
спестовна сметка	1000	1200	1833	2333	2313
1 спестено / изразходено от месечния бюджет	200 от заплата	200 от заплата	200 от заплата	200 от заплата	200 от заплата
други приходи		500 от лихви	300 от рента	100 от хonorар	

6	7	8	9	10	11	12
800						
			900			
						450
2433	1833	2033	2233	1533	1733	1933
200 om заплата	200 om заплата	200 om заплата	200 om заплата	200 om заплата	200 om заплата	200 om заплата

СЪВЕТНИК

Как да осигурим пари за големите си проекти

Поне веднъж в живота си всеки се сблъсква с проект, който изисква плащане на много пари. Това може да е покупка на жилище, на нова кола, подмяна на мебелите и техниката или тотален ремонт на дома. Обикновено това не минава без пари от банка или специализирана финансова институция.

В повечето случаи тези заеми са дългосрочни. Затова много добре преценете възможностите си преди да поемете финансови ангажименти за години напред.

И така, какво трябва да направим, за да осигурим пари за големите си проекти?

Най-добрата основа за успешен проект е добрият бюджет, затова бъдете изключително прецизни при планирането на разходите и

дейностите. Изяснете какво точно искате да постигнете и се опитайте да разберете какви допълнителни дейности могат да излязат. Например, първоначалният ремонт на новата кола и таксите за регистрация; допълнително шпакловане и боядисване при смяна на дограма и въобще всичко, за което се сетите.

Разпитайте приятели, познати майстори и техници, ровете в сайтовете за ремонт и интернет форумите и т.н. След това разбийте отделните дейности и съберете оферти за всяка от тях. Искайте цени по пера – работа и материали. Старайте се офертата да е възможно най-подробна. Така ще имате възможно най-точен бюджет.

Как се прави проектобюджет?

За да направите добър бюджет, съберете поне 3 оферти от различни доставчици. Това ще ви коства минимално усилие, не струва пари, но пак ще ви ориентира в пазара. Не гледайте само цената, а и времето за изпълнение и какви гаранции ви предлагат.

Следващата стъпка е да разберете дали не можете да получите по-ниска цена. Отново разпитайте познати и ако ви кажат, че офертите са надуты, започнете преговори. Целта е да получите най-доброто съотношение качество-цена.

При правенето на бюджета, винаги залагайте резерв от време и пари. Изпълнителният директор на голяма международна компания казваше: „Изпълнението на един проект обикновено отнема два пъти повече време и пари от предвиденото.“ Не е нужно да залагате резерви от 100%, но планирайте поне 1/3 отгоре, за да сте спокойни. Ако ви останат пари, ще можете да почерпите след като работата е свършена.

А сега пристъпете и към осигуряване на парите за проекта. Тук има различни варианти.

Първият е да извадите спестени пари. Това е примамливо, но крие рискове. Най-големият е, че ще останете без заделени средства за непредвидени разходи. Например, по време на ремонта, може да се повреди телевизорът. Тогава ще трябва или да купите нов, или да ремонтирате стария. И ако нямате спестявания, ще трябва да вземете заем.

Втората опция е да вземете кредит от банка. Това е един от най-популярните варианти. Недостатъците му са бюрокрацията на банките и рискът, че лихвата ви може да бъде променена, освен ако не е фиксирана.

Третият вариант е заем от финансова институция, специализирана в потребителско кредитиране. Някои от тях предлагат кредити, които са точно за големи проекти, при това с изгодни лихви. Друго предимство е бързината на одобрение и отпускане на парите. Някои от тези институции изработват и индивидуален профил, така че ако сте с добра кредитна история и/или сте лоялен клиент, можете да получите много добри условия.

При покупка на автомобил съществува и вариант за лизинг, затова разгледайте предложенията на лизинговите компании. Проучете и специализираните потребителски кредити за купуване на автомобил. Такива вече се предлагат и в България и с тях може да осигурите пари, както за нова, така и за кола втора употреба.

Последният вариант е да вземете пари от приятели или роднини. Някои го предпочитат, но и той има недостатъци. От една страна, на родът е казал „Чисти сметки, добри приятели“. От друга, във всеки момент кредиторът ви може да има нужда от парите и ще се чудите как да му ги върнете. Тогава отново ще опрете до кредит.

На който и от вариантите да се спрете, подхождайте отговорно и планирайте внимателно своите проекти, приходи и разходи. Така ще си спестите бъдещи главоболия и ще бъдете удовлетворени от работата. Как да се справите успешно с някои големи проекти ще ви разкажем в следващите глави на наръчника „Как да харчим умело?“.

След като подгответе бюджета и осигурите парите, започнете работата по проекта. Съветваме ви стриктно да следвате първоначалния си план. Това означава ако искате да смените дограмата и да санирате дома си, да не изциклите паркета, например. Не само, че ще се чудите от къде да вземете допълнителни пари, но и ще влезете в спиралата на непрекъснатия ремонт.

Съвети за осигуряване на пари за големи проекти?

- Винаги четете гребния шрифт. Казват, че "Дяволът се крие в детайлите" и това обикновено е точно така.
- Разберете колко точно ще платите на края на кредита. Това означава още с подписването на договора да знаете лихвата, годишния процент на разходите и размера на вноските си. Затова поискайте погасителен план, с който финансиращата институция да се обвърже.
- Ако кредитът ви е с променлива лихва, изрично уточнете с банката начини за вашето уведомяване за промени и как те ще се отразят на дължимата сума. Така няма да мислите, че сте изплатили кредита си, а да се окаже, че дължите още една или две вноски.
- Изрично попитайте за всички такси и комисионни. Понякога в гребния шрифт има скрити подобни неприятни изненади.
- Информирайте се какви застраховки се предлагат към вашия кредит. Съветваме ви да отделите средства за това, тъй като по този начин си купувате сигурност на добра цена.
- Проверете дали компанията ви не е партньор с финансираща институция. Така ще можете да получите специални условия по кредита, които обикновено са много изгодни.
- Проверете какви са възможностите да осигурите пари за проекта си с един единствен кредит. Например ако сте решили да смените мебелите и техниката в дома си имате два варианта:
  - Да купите всяка стока на изплащане поотделно или
  - Да вземете специализиран потребителски кредит за големи проекти и така да получите пари за всичко.

Вторият вариант е много по-удобен, тъй като ще мислите само за един заем, а не за няколко. Освен това, можете да получите и по-добри условия в зависимост от индивидуалния ви профил, сумата и продължителността на кредита.

- Ако купувате автомобил на лизинг, разберете при какви условия ставате собственик на колата и дали няма да ви се наложи да плащате допълнителни такси за прехвърляне.
- Винаги използвайте услугите на утвърдена финансова институция, банка или за потребителско кредитиране, и никога не вземайте пари от кварталния лихвар. Във вестниците са разказани твърде много истории на хора, които са го направили и са загубили всичко.

Как да изберем срока на кредита?

Да взема кредит или не? Това е въпрос, който отдавна не стои пред съвременния човек, защото всеки от нас по някакъв начин е вземал, взема и ще взема кредит. Така че, въпросът не е дали да взема кредит, а по-скоро какъв да е той и най-вече за какъв срок, защото срокът винаги е свързан с лихвата, т.е. цената на заема.

Кредитите под една или друга форма - потребителски, ипотечни, овърдрафт или кредитна карта - отдавна са част от ежедневието ни и милиони хора се възползват от предимствата, които те дават. А те наистина са много. Като започнем от това, че с парите може да си купим жилище или вещи, с които да повишим стандарта си на живот и стигнем до гъвкавостта на личните финанси. Освен това, когато човек знае кога колко ще плати, ще може и да планира добре семейния бюджет.

Тук ще ви дадем няколко полезни съвета, които да ви помогнат да си отговорите на въпроса „За колко време да взема заем?“

Има няколко основни правила, които важат за всички видове кредити:

- При по-кратък срок плащате по-високи месечни вноски, но като цяло ще платите по-малко като крайна сума /главница + лихви/. В този случай може да се окаже, че ви остават твърде малко свободни средства за внезапни разходи или дори за семеен уикенд.
- При по-дълъг срок размерът на вноските е по-малък, но цената на кредита е по-висока.
- Бъдете внимателни когато се обвързвате с кредит, който ще изплащате и след пенсионирането си, освен ако не сте сигурни, че ще можете да си го позволите.
- Винаги разглеждайте внимателно офертите на банките или ползвайте кредитен калкулатор на сайтовете, за да сравнявате общата стойност на заема при различни срокове на погасяване и процент на самоучастие, ако се изисква.

При покупка на жилище с ипотечен кредит

- Преценете срока на кредита в зависимост от това за колко време напред имате гарантирани доходи. Ако не сте сигурни, че ще можете да покривате вноските в следващите 25-30 години, изберете по-евтино жилище, за което ще ви трябва по-малък заем.
- Добре ще е да сте изплатили кредита преди да достигнете пенсионна възраст. Така ще можете да си гледате старините без да се притеснявате.
- Обърнете внимание на датата, до която трябва да внесете вноската. Добре е тя да е до 2-3 дни след датата когато получавате заплатата, за да сте спокойни, че няма да закъснеете. Това означава, ако получавате заплатата на 20-то число, да се договорите с банката вноската да бъде на 23-то, например.

При покупка на автомобил

- Преценете след колко време мислите да смените колата. Няма смисъл 4 години да изплащате автомобил, който ще продадете след 3.

При покупка на техника на изплащане

- Съветваме ви срокът на кредита да не е по-дълъг от гаранцията на уредите. Така няма да плащате вноски по заем ако ви се наложи да направите ремонт на техниката. Освен това, ако след 2-3 години решите да смените телевизора или лаптопа, спокойно ще можете да си вземете по-нов модел на изплащане.
- Ако искате да купите уред, който се ползва по-дълго време като климатик, пе-

ралня или хладилник, помислете за по-голям кредит с по-дълъг период на изплащане. От една страна, така вноската ви ще е по-ниска, а от друга ще можете да си купите по-висок клас уред.

- Мобилните телефони се сменят сравнително често и затова избирайте по-кратък срок на изплащане.

При ремонт на дома

- Преценете след колко време би ви се наложило да направите следващия ремонт и вземете кредит, който да сте изплатили до тогава. Например, ако искате да ремонтирате банята и кухнята, а след една година хола и спалнята – тогава изтеглете кредит за 12 месеца, за да можете спокойно да кандидатствате за нов, когато дойде времето за това.

При покупка на мебели на изплащане

- И тук, като при ремонта, съобразете срока със следващата подмяна на мебели. Например, ако имате малко дете е почти сигурно, че след 2-3 години ще трябва да смените матрака на спалнята, дивана в хола и/или фотьойлите.

При кредит за екскурзия

- Не вземайте заем за пътуване за повече от една година. Така спокойно ще можете да изберете следваща дестинация.

Съветваме ви, какъвто и заем да вземете, внимателно да преценявате дали можете да плащате вноските си навреме и до колко заемат ще се отрази на стандарта ви на живот. Ако смятате, че ще имате затруднения, отложете плановете си за по-добър момент.

Ремонтът е песен с умело планиране

Един от най-големите кошмари на мъжа е да трябва да ремонтира нещо въщи. Това води до загуба на ценно време пред телевизора, главоболия, причинени от строителните работи и мрънкането на половинката. Често, за всичко това са си виновни самите мъже, които се хвърлят в ремонта без да го планират умело. Ако го направят, животът им ще бъде много по-лесен, а и по-бързо ще се завърнат на дивана за мачовете от Шампионската лига. Повярвайте, това не е толкова трудно. Просто следвайте три лесни стъпки.

Стъпка 1: Определете точно целта на ремонта

Най-напред се консултирайте какво точно има нужда от ремонт. За целта разпитайте различни майстори и вижте дали мненията им се

припокриват. Възможно е да се окаже, че трябва да се ремонтира повече от предвиденото. Или пък да нямате нужда от всичко предложено.

За да сте сигурни, съберете колкото може повече мнения от приятели, роднини и интернет. Можете да попитате и съседа, който миналия месец смени дограмата и ремонтира банята. Забравете, че сте имали спорове заради шумовете и се постарайте да измъкнете полезна информация.

Стъпка 2: Направете бюджет

След като разберете какво точно ще ремонтирате, направете изключително прецизен бюджет, така както го описахме в частта за финансирането на големи проекти. Все пак, и тук има няколко специфични съвета:

- Поискайте оферти от поне трима майстори. Това е безплатно, но ще ви даде ценен ориентир.
- Поискайте оферти с разбивка – една цена за труд и отделна за материали.
- Изберете майстора по цената на труда като не вземате най-евтиния. Все пак „За пет лева петел, за пет лева пее“.
- Опитайте се да намерите майстор с препоръки.
- Не оставайте майсторите да ви кажат „Ще видим колко ще струва“. Това е честна практика и основа в бъдеще да ви искат още пари.
- Ако майсторът откаже да ви даде точна разбивка на материали и работа прегварително, сменете го с друг.
- Накарайте майстора да обясни защо му трябвават точно тези материали и това количество.
- Преценете дали няма да ви е по-изгодно да купите материалите сами. Ако се доверите на майстора, искайте касови бележки за всяка покупка.
- Прегледайте офертите и колкото и да не разбирате, нищо не ви пречи да идете в близкия строителен хипермаркет и да проверите тези материали толкова ли струват, дали не могат да се заменят с по-евтини и наистина ли имате нужда от тях. Тук могат да ви помогнат продавач-консултантите в магазина.
- Подпишете договор с майстора на базата на офертата за труд и материали. Направете плащанията така, че да давате пари само за свършена работа.
- Настройте се, че ще трябва да „висите“ на главата на майстора.

Стъпка 3: Осигурете пари за ремонта

Първият вариант е да извадите спестени пари. Тази опция, колкото и да е примамлива, има своите недостатъци. Най-големият е, че ще останете без заделени средства за непредвидени разходи. Например, по време

на ремонта, може да се наложат други спешни разходи, за които няма да имате пари.

Друга опция е да кандидатствате за потребителски кредит от банка. Това е един от най-популярните варианти. Основният недостатък е бюрокрацията на банките, което може да отложи плановете ви за неопределено време. Освен това, съществува и риск лихвата да бъде променена.

Третият вариант е да вземете заем от финансова институция за потребителско кредитиране. В България вече се предлагат специални кредити за големи проекти като домашен ремонт, при това с фиксирана лихва, близка до офертите на банките. Друго предимство е бързината на одобрение и отпускане на парите. Някои компании изработват и индивидуален профил, така че ако сте с добра кредитна история и/или сте лоялен клиент, можете да получите много добри условия по заема.

Последният вариант е да вземете пари от приятели или роднини. Вече описахме неговите недостатъци в частта за големите проекти, но крайното решение е изцяло ваше.

След като подготвите бюджета и осигурите парите, започнете ремонта. Съветваме ви да не се отклонявате от първоначалния план. Така не само, че ще приключите по-бързо, но и няма да надхвърлите бюджета.

Нова кола – колко плащаме, за да „се вземем“?

Казват, че човек и добре да живее се жени... за нова кола. За това може да има много причини – необходима ни е по-голяма поради появата на нов член в семейството. Или повишението в работата ни задължава да е по-люксово. Или искаме да е по-икономична, за да не гледаме как парите ни изхвърчат през ауспуха. Или русата съседка казва, че може да бъде возена само в кабриолет. Или просто ни е писнало от стария таралясник.

Понякога да си вземеш нова кола причинява повече главоболия, отколкото една сватба. И въпросът не е само в цената на возилото, а в „мръсните“ тайни и неочаквани разходи, които могат да изскочат.

Тук ще ви помогнем да избегнете повечето от тях и да се радвате на дълъг и щастлив живот с новата си авто придобивка.

Стъпка 1: Изберете марка, модел и година на производство според приблизителния си бюджет

Когато човек реши да смени колата, той обикновено има в главата си няколко основни параметъра:

- Ориентиrowъчен бюджет
- Страна на произход и поне 2-3 марки, които харесва.
- Модел от всяка марка.
- Тип двигател.
- Година на производство.
- Мощност.
- Тип скоростна кутия.

Първата важна стъпка е да степенувате желанията си и тогава да се разровите в сайтовете за продажба на автомобили. Например:

Автомобил 1: немски, марка X, модел Y, дизел, след 2009 г., до 9000 лв.

Автомобил 2: японски, марка Z, модел V, бензин след 2010 г., до 9000 лв.

Сега вече можете да разгледате офертите на вносителите на автомобили и сайтовете с обяви. Съветът ни е да пропуснете тези без снимка – ако не показват колата, значи има нещо, което не е за гледане. Ако не откриете автомобил, който влиза във вашия бюджет, започнете отначало и понижете някой от критериите. Например, ако сте искали нова кола, но се оказва, че е над бюджета, помислете за автомобил, който е 1-2 години по-стар или не толкова луксозен модел /ако сте гледали BMW Серия 5, разгледайте и Серия 3/.

Ако сте харесали кола и искате да я видите на място, проверете в интернет форумите мненията за автокъщата – ако търговецът не е ОК, бързо ще откриете поток от критики, а ако мненията са малко, това често е знак, че всичко е наред. Много е важно при огледа да ви разрешат и пробно шофиране на колата. Ако ви откажат, по-добре се насочете към друг търговец или автомобил.

При този test drive не се ограничавайте само до 15 минути кръгче на паркинга на търговеца или из квартала. Ако имате възможност, пробвайте колата в различни състояния – от бавно каране до рязко ускорение на булевард. Освен това, задължително направете и 2-3 паркирания, за да прецените видимостта и маневреността.

Ако всичко е наред и сте открили кола на цена, която ви устройва разберете колко още трябва да платите за да я подкарате.

Стъпка 2: Колко ще струва реално

Покупката на автомобил е свързана и с редица допълнителни разходи. Ако купувате нова кола, повечето от изброените по-долу разходи ще отпаднат и ще трябва да предвидите пари за такси и застраховки. А ако сте избрали Автомобил 1 от Стъпка 1, към примерната цена от 9 000 лв. Трябва да добавите и:

- Първоначален оглед в сервиз. Ако смятате, че имате достатъчно знания, можете да го направите и сами, но все пак ви съветваме да идете до избран от вас /а не препоръчан от търговеца/ сервиз, където да тестват двигателя и ходовата част.
- На базата на огледа от сервиза ще ви кажат и какви първоначални ремонти трябва да направите. Те са различни в зависимост от състоянието на автомобила. По принцип се смята, че колкото по-нова и скъпа е една кола, толкова по-евтин ще е първоначалният ремонт, но за това никога няма гаранция.
- Не забравяйте, че има няколко задължителни неща, особено ако колата е втора употреба и без сервизна книжка. Сменете масло и филтри, а ако автомобилът е над 5 годишен, и ангренажния ремък. Ако колата е на старо, вижте дали има нужда от нови гуми и изправяне на джантите. При смяната на гумите, направете и реглаж на преден и заден мост.
- Предвидете средства и за такси по прехвърляне и регистрация. Тук влизат и нотариалните и еко такси.
- Ако смятате да направите застраховка „Каско“, ще трябва да сложите и звукова аларма, тъй като това е изискване на повечето застрахователни компании. След това можете да сключите и застраховка. Проверете и дали колата има валидна „Гражданска отговорност“. Ако няма, предвидете пари и за нея.

Така се получават допълнителни например 3000 лв. към първоначалната цена от 9000 лв. и общата примерна сума набъбва до 12 000 лв.

Стъпка 3: Осигуряване на парите

Сега трябва да осигурите 12 000 лв. За това има три варианта:

- **Вариант 1:** ако общата примерна сума от 12 000 лв. ви се струва твърде висока, започнете отново от Стъпка 1 и изберете друга марка, модел или година на производство.
- **Вариант 2** е да имате спестени пари, с които да купите колата. В този случай рискувате да останете без спестявания за реакция ако се наложат спешни раз-

ходи. Затова можете да вземете цялата или част от сумата на кредит. Така ще разсрочите плащането на колата във времето. Освен това, ще можете и да планирате спокойно семейния си бюджет напред, тъй като ще знаете всеки месец каква сума ще трябва да платите. При това ще разполагате и със спестявания.

- **Вариант 3:** ако нямате спестени пари, но можете да си позволите кредит и държите на избраната кола, можете да вземете автомобила на лизинг. Неговият статут в този случай е, че докато не я изплатите, колата реално не е ваша, а е на лизинговата компания.

Друга възможност е да ползвате специализиран потребителски кредит за покупка на автомобил, каквито вече се предлагат и в България от някои небанкови финансови компании. При това с много изгодни лихви.

Едно от основните предимства на покупката с кредит е, че колата веднага става ваша и можете сами да изберете застрахователна компания. При лизинг, лизинговата компания определя къде да застраховате колата, тъй като реално тя е нейна собственост.

Ако решите да вземете кредит от банка рискувате да изгубите много време в попълване на документи и изчакване на одобрение. Така може колата да бъде продадена на някой друг.

Съветваме ви внимателно да проучите условията по кредита – лихви, самоучастие, такси и т.н. При избора на кредит, внимателно преценете дали размерът на месечната вноска ви устройва. Все пак през годината, може да се повреди хладилника и да се наложи да извадите пари за тежък ремонт. Затова е добре да имате свободни средства и след плащането на вноската. Освен това, ви съветваме ако изтеглите заем, да не е за повече от срока, в който планирате да си купите нова кола.

Около света с добро планиране

Всяко пътуване ни зарежда с енергия и ни остава спомени за цял живот. А дали те ще са положителни или неприятни, зависи изцяло от нас. Тайната е в доброто планиране на екскурзията или почивката.

Повярвайте, времето отделено преди заминаването за обмисляне на детайлите е разликата между прекрасното изживяване и разочарованието. Колкото повече подробности сте проучили и планирали, толкова по-пълноценно ще се забавлявате. Доброто планиране не е някаква страшна и сложна наука. То е лесен процес, който всеки може да приложи, следвайки няколко прости стъпки.

Стъпка 1: Огледайте офертите и изберете дестинация

Разгледайте дестинациите и вариантите за екскурзии към тях. Те могат да бъдат по-скъпи или по-евтини в зависимост от: вида транспорт /автобус или самолет/, категорията на хотела, типа изхранване, дали екскурзията е единична или с група и т.н. Съветваме ви да проверите реномето на туристическата агенция, за да сте сигурни, че ще получите пътуване мечта, а не кошмар.

Да предположим, че след като сте разгледали офертите и дестинациите, сте харесали екскурзия за, например, 1 000 лв. Имайте предвид, че в тях обикновено влизат:

- Път;
- Настаняване;
- Храна;
- Туристическа застраховка;
- Гид.

Но това са само базовите разходи. За да разберете ориентировъчно колко ще струва пътуването, преминете към

Стъпка 2: Разберете колко ще платите реално

Това е моментът да отделете няколко часа да проучите какви допълнителни разходи могат да изникнат и какви са нравите в страната, за която ще пътувате. Тук Google е чудесен помощник. Можете да разпитате и приятели, които са били в съответната страна В резултат на проучването към примерната базова цена от 1 000 лв. добавете:

- Пари за дневни разходи. Това са глезотии като кафе във Венеция или разходка с камила в Египет.
- Бюджет за подаръци на приятели и роднини – дори и магнитчетата за хладилник струват пари, така че ги предвидете.
- Допълнителни екскурзии и входни билети за музеи – по правило те не влизат в пакета. Ако имате познати, които са били на подобно пътуване, можете да ги разпитате на кои си заслужава да отидете и кои да пропуснете за сметка на излежаване край басейна.
- Бакшиши - в страни като Япония оставянето на бакшиш е обича, а в други има негласен минимален процент от сметката.
- Летищни такси /обикновено не влизат в цената на билетите/.
- Минерална вода – съветът ни е да купувате от близкия магазин, а не от мини бара на хотела, където е поне 3 пъти по-скъпо.
- Какво е разрешено и какво е незаконно в съответната държава – например в Сингапур глобата за дъвчене на дъвка е 500 долара.
- Можете ли да се пазарите при покупки /в арабския свят това е задължително,

а в Западна Европа е недопустимо/.

- Кои са хубавите плажове в района на курорта или писти ако сте на ски ваканция.
- Колко струва бирата в баровете /не че е задължителна, но винаги е полезна информация/ и т.н.

Така се получават например допълнителни 500 лв. към цената на екскурзията. До тук сумата стана 1 500 лв.

Сега, след като сте събрали цялата необходима информация, преминете към:

Стъпка 3: Осигурете парите за пътуването

Сега трябва да си осигурите 1 500 лв. За това има три варианта:

- **Вариант 1:** ако общата примерна сума от 1 500 лв. ви се струва твърде висока, започнете отново от Стъпка 1 и изберете друга дестинация или по-евтина екскурзия.
- **Вариант 2** е да имате спестени пари и така да платите пътуването. Рискът в този случай е, че ще останете без заделени средства за непредвидени ситуации. Затова, както казахме и по-рано, можете да вземете кредит и да разсрочите плащането на цялата екскурзия или на част от нея. Така не само ще можете планирате бюджета си във времето, но и ще разполагате със спестявания.
- **Вариант 3:** ако нямате спестени пари, но можете да си позволите кредит, плащате цялото пътуване с него. Проучете внимателно какви са условията – лихви, гратисни периоди, размер на вноската, такси /най-често за превалутиране ако плащате с кредитна карта в чужбина/ и т.н.

При избора на кредит, внимателно преценете дали размерът на месечната вноска ви устройва. Все пак през годината, може да се счупи пералнята, например, и да се наложи да извадите пари за ремонт или за нова. Затова е добре в семейния бюджет да останат средства и след вноската.

Освен това, ви съветваме ако изтеглите заем, да не е за повече от година и да сте го изплатили до следващото пътуване, което планирате.

Нова техника - как да не „продъним“ семейния бюджет?

Случвало ли ви се е по средата на тежък работен ден половинката да ви „строши“ телефона и когато най-накрая върнете обаждането да чуете „Телевизорът изгоря!!! Направи нещо!!! Изпуснах си сериала!!!“. Обикновено това води до пребледняване и ужасната мисъл „А как ще гледам Барса – Реал довечера?“. Ясно е, че трябва да се реагира бързо и да се осигури нов телевизор в кратък срок. Затова отивате в близкия магазин, харесвате телевизор и се прибирате гордо с придобивката. Но това не гарантира, че ще можете да си гледате мача.

Горното е екстремната ситуация за покупка на нова техника. Често едно такова действие е обмислено и планирано. Но и двата варианта са свързани със сериозен разход. Ето няколко полезни съвета как да не „продъним“ семейния бюджет.

Стъпка 1: Определете точно от какво имате нужда

Ако ви трябва някакъв уред, проучете характеристиките, по които той се избира. Например за климатик най-важни са:

- Отоплителна и охладителна мощност;
- Разход на енергия;
- Ниво на шум
- Енергиен клас.
- Дебит на въздух.
- Работен обхват.
- Екстри като антибактериален филтър и т.н.

Вижте какви екстри се предлагат и преценете за кои от тях има смисъл да давате пари и за кои не. Отговорете си на въпроси като:

- Трябва ли ви лаптоп с 8 Gb RAM, ако ще го ползвате само за интернет;
- Необходим ли ви е side-by-side хладилник, ако живеете сам;
- Има ли смисъл от инверторен климатик, ако ще го ползвате само за охлаждане и т.н.

Така ще можете да разберете точно какъв уред ви трябва.

Стъпка 2: Изберете модел

На базата на избраните параметри, разгледайте коя марка какво предлага и на каква цена. За всеки уред има различен клас производители – висок, среден и бюджетен. Ако не държите на нещо дизайнерско, с което да се хвалите пред приятели, можете да се спрете на среден клас уреди. Не купувайте най-евтиния възможен, тъй като почти сигурно с изтичането на гаранцията ще трябва да го смените.

За да разберете какво точно искате обиколете магазините и разпитайте продавач-консултантите и ровете в интернет за мнения и препоръки. Съветваме ви да не пренебрегвате това, което други потребители са споделили, тъй като техният опит може да се окаже безценен и да ви спести бъдещи неприятности. Също така, можете да проверите и в последното издание на класацията „Топ 10 на изплащане“ от БНП Париса Лични Финанси какво хората са купували най-често.

Опитайте се да изберете уред, който максимално отговаря на вашите изисквания за най-добра цена. При избора, следвайте няколко прости

съвета като:

- Преценете от какво разстояние ще гледате телевизия. Например, от 4-5 метра, телевизорът трябва да е с диагонал 34-37 инча. Е, ако гържите на голяма картина, добавете още 2-3 инча, но не повече – Все пак трябва да помислите и за зрението си.
- Съобразете мощността на климатика според помещението. Няма смисъл да вземате голям за малка стая, тъй като няма да можете да му използвате възможностите. При обратния вариант ще хабите много ток.
- Избирайте възможно най-тихи уреди. Това важи най-вече за бялата техника – климатици, перални и хладилници.
- Ако си купувате лаптоп, изберете по-лек модел.
- При поръчка на мебели, предвидете пари за качване и сглобяване. Обикновено монтажът е около 50 лева, а качването – 2% от стойността на етаж. Някои търговци предлагат изнасяне на стари уреди, така че проверете и тази възможност.
- Проверете дали избраният уред е в промоция. Така може и да не вземете точно модела, който сте харесали, а от друг производител със сходни характеристики, но на по-добра цена.
- Дали има отстъпка ако поръчате стоката онлайн.
- Дали можете да получите допълнителна отстъпка ако върнете стар уред за рециклиране. Така не само ще се отървете от наследената стара пералня, която гние в мазето, но и новата ще излезе по-евтино.

Стъпка 3: Осигурете пари за покупката

Вариант 1: плащате избраните стоки кеш. В този случай може да се стигне до „продънване“ на семейния бюджет, тъй като рискувате да останете без налични средства, с които да покриете внезапни разходи. Така може и да се наложи да отложите или дори да отмените планирани пътувания или други забавления.

Вариант 2 е да вземете част от сумата на кредит като така ще ви останат свободни средства, а и заемът ще е по-малък в сравнение с

Вариант 3, който е да вземете цялата сума на кредит. Тук можете да избирате между няколко опции.

- Опция 1: плащате на касата на магазина с кредитна карта. Това е бърз и удобен начин, за което обаче си плащаме с по-високи лихви върху използваната сума.
- Опция 2: потребителски кредит от банка. При този вариант е възможно да получите по-изгодна лихва, но ще трябва да преминете през дългата процедура за одобрение на банките, което не е много удобно, особено ако по средата на лятото трябва по спешност да купувате нов хладилник.
- Опция 3: потребителски кредит за покупка на изплащане, който се отпуска директно в магазина. Предимството на този начин на финансиране е, че можете

да получите одобрение на молбата си изключително бързо и да си тръгнете с покупката след буквално 20-30 минути. Освен това, финансиращите компании предлагат и различни промоции, които правят цената на кредита съвсем приемлива. Ако сте късметлии е възможно и да попаднете на оферта, при която да вземете избрания модел с 0% лихва, което означава, че ще платите само цената на етикета плюс евентуалните допълнителни разходи от Стъпка 2.

Преди да вземете кредит за част или за цялата сума, внимателно се информирайте за всички такси и комисионни и се уверете се, че знаете точно колко ще платите накрая на срока на договора. Ако сте сключили договор с постоянни и непроменящи се условия, ще знаете и точната сума, която ще трябва да платите всеки месец, което ще ви помогне да планирате по-добре семейния си бюджет. Съветваме ви да сключите и застраховка, с която да защитите стоките и себе си докато изплащате кредита. Тези услуги не са много скъпи, но ви дават сигурност в сегашните трудни времена. Все пак, който и вариант за финансиране да изберете, направете така, че да разполагате със свободни средства в семейния си бюджет. Така ще можете да посрещнете непредвидени разходи и дори, ако се наложи, да кандидатствате за допълнителен кредит.

Застраховките - планирайте сигурност

Едно време страх лозе пазеше. Сега се казва „Застраховката пази страх“. Не че някой може да компенсира нервите, причинени от наводнение, грабеж или земетресение, но все пак ще сте доста по-спокойни ако знаете, че щетите ви ще бъдат покрити – именно за това са застраховките.

Дали и какво ще застраховаме е въпрос на личен избор и възможности. Има хора, за които застраховането дава сигурност и затова е задължително перо от семейния бюджет. И докато те застраховат всичко, други се ограничават до задължителната „Гражданска отговорност“ на колата, рядко сключват „Каско“, а още по-рядко застраховат дома си срещу пожар и други щети.

Застраховането е разделено на два основни под-

типа. Първият е общо застраховане, когато се застрахова имуществото, а вторият животозастраховане – застрахова се живота на човека.

Имуществени застраховки

Имуществените застраховки по принцип са полици за защита на апартаменти, офиси, къщи, магазини, обзавеждане, техника, уреди и т.н. срещу различни щети, причинени от човешки действия или природни бедствия. Основните видове имуществени застраховки са т. нар. „пакетна“ и „стандартна“.

Първите са известни и като застраховка срещу "първи риск" и са най-достъпния вариант, който е универсален за всички жилища. Застрахователите предварително подготвят няколко пакета от рискове, определят минимална застрахователна сума и съответната премия. Обикновено един пакет обхваща основни рискове /експлозия, удар от летателно тяло, природни бедствия като градушка, проливен дъжд и т.н./, чиято минимална цена варира между 20 лв. и 25 лв. и най-ниския лимит на отговорност между 13 000 лв. и 23 000 лв. Към този пакет могат да се добавят, срещу допълнително плащане, по-специфични рискове като земетресение, срутване и свличане на земна маса, грабеж, вандализъм.

Пакетните имуществени застраховки са подходящи за собственици на жилища без луксозно обзавеждане, които искат да имат минимална защита. Предимствата им са ниската цена и това, че не се налага опис на имущество /освен при клаузите кражба и грабеж/. Сред недостатъците е лимитът за щетите, който може да се размине с действителните загуби.

Стандартните имуществени застраховки осигуряват покритие на същите рискове, както и пакетните. Различното е, че лимитът на отговорност е равен на действителната стойност на застрахованото имущество т.е. с парите от обезщетението може да си купите същото имущество по качество, вид и състояние. Клиентът сам изчислява стойността на жилището и движимото имущество, а при настъпване на застрахователно събитие, компанията проверява дали сумата в договора отговаря на действителната стойност. Някои застрахователи и брокери предлагат оглед от специалисти, които да консултират клиентите каква застрахователна сума да посочат в полицата, като в някои случаи

компаниите се ангажират с тази сума и я приемат за действителна преди настъпване на щета.

Предимствата са пълна защита на имуществото, а недостатъците са високата цена и по-дългото време за сключване на полицата. Тези застраховки са подходящи за собственици на жилища с ценни предмети и на имоти с повишена опасност от природни бедствия.

Животозастраховане

При животозастраховането се осигурява финасова стабилност на близките на застрахования в случай на негова смърт. Тези полици могат да бъдат и инвестиция, която осигурява доходност в бъдещ момент. Освен това, премиите по застраховка „Живот“ са освободени от данъци, което е 100% спестяване.

По своята същност застраховката „Живот“ се дели на рискова и смесена. Рисковата застраховка "Живот" предоставя възможност клиентът сам да определи условията и рисковете, които най-добре отговарят на неговите изисквания и възможности. Тази застраховка няма спестовен елемент.

Смесената застраховка "Живот", освен рисковата си част, има и спестовен елемент. Сключването ѝ позволява на застрахования срещу минимална премия да направи и инвестиция и след изтичането ѝ да получи или сериозна сума или рента за определен период.

Застрахователната премия и при двете застраховки може да бъде еднократна или периодична. При смесената застраховка "Живот" е възможно свободно плащане на вноските, обвързано с доходите на клиента. И при двата вида животозастрахователни полици застрахователната сума може да бъде свободно определяна от клиента.

Съветваме ви при сключване на застраховка „Живот“ да потърсите професионален съвет, за да сте сигурни, че купувате нужната полица, с подходящите условия. Консултантът би могъл най-добре да прецени от какво ще се нуждае семейството ви и затова винаги отговаряйте на въпросите колкото може по-добре и разкривайте медицинското си състояние, когато ви попитат. Ако не предоставите пълни данни, може

да направите полицата си невалидна и застрахователната компания няма да ви плати.

Консултантът ще ви помогне и при избора на вида полица. Основните видове са:

- семеен доход – полица, която изплаща доход, а не еднократна сума
- нарастваща полица – когато защитата и вноските нарастват с времето
- намаляваща полица – когато защитата и вноските намаляват с времето
- възобновяема полица – която ви позволява да удължавате първоначалния срок.

Преди да сключите застраховка, внимателно прочетете общите условията и изключенията, при които полицата не се изплаща. Например, повечето не покриват смърт поради злоупотреба с алкохол или психотропни вещества. Може да не бъдете застраховани, ако практикувате рискови спортове. Ако здравословното ви състояние е лошо, когато полицата започва, някои причини за смърт могат да бъдат изключени или може да ви бъде отказано застраховане.

Вноските по полицата обикновено са определени за целия срок. Има договори, които предвиждат преглед на вноските след определен период, обикновено пет години. А ако искате да смените застрахователя, проверете нивото на вноските на новия си договор преди да го подпишете (вноските може да са се повишили поради възраст или по медицински причини). Проверете също така новата степен на защита в сравнение с предходната. Може да са предвидени различни осигуровки и да има различни изключения – например, може да няма защита за медицински обстоятелства, възникнали преди смяната, дори те да са били предвидени от предната застраховка.

Полицата може да предвижда обезщетението да се изплаща на избран от вас човек. Това означава, че в случай на смърт, постъпленията се изплащат направо на лица по ваш избор. Прибягването до тази опция може да не е подходящо за всеки и затова ви съветваме да потърсите финансов и юридически съвет.

Цената на застраховката „Живот“ зависи от няколко фактора, като степента на защита, която искате и продължителността на срока. Естествено, зависи и от вероятността застрахователят да трябва да изплати застраховката – ако сте пушач, и имате опасна професия, пла-

щате повече от чиновник непушач. Винаги сравнявайте какво покриват полиците, а не само цените. Някои може да са по-евтини, но да имат по-ниска степен на защита.

Автомобилни застраховки

Основните автомобилни застраховки са задължителната „Гражданска отговорност“ /ГО/ и „Автокаско“. Застраховката ГО цели обезщетяването на вреди, които вие причинявате по ваша вина. Тя не застрахова имущество, а отговорностите, които носим. Ако закупите автомобил, който има сключена застраховка ГО сте длъжни в срок от две седмици да се явите при застрахователната компания и да поискате издаването на нова полица с вашето име. Ако не го направите, застраховката става невалидна, независимо, че срокът ѝ не е изтекъл.

Застраховката „Автокаско“ покрива щети по автомобила ако участвате в ПТП, за което вината е ваша или при кражба. При тази полица, независимо, че вие сте виновни, застраховката ще ви бъде изплатена. Застраховката може да бъде пълна, частична и ограничена. Този вид полица включва и някои паркинг щети.

И тук много внимателно прочетете общите условия и изключенията. Например, ако претърпите катастрофа, едно от условията, за да ви бъде изплатена застраховката е да не сте пили, тъй като каквото и да е наличие на алкохол в кръвта ви може да доведе до анулиране на полицата и няма да получите нищо. Това е много важна подробност, защото много хора вярват, че когато алкохолът е в допустимите от закона граници няма да имат проблеми, но това понякога не е така при „Автокаско“.

За да сключите застраховка „Автокаско“, повечето застрахователи имат изискване да имате инсталирана и работеща алармена система. За застраховката няма значение каква ще е алармената ви система, само трябва да я има инсталирана и да работи.

Ако закупите автомобил с валидна каско застраховка имате срок от 10 дни да предоставите в застрахователното дружество всички необходими документи. След това ще ви бъде издаден анекс към съществуващата полица за това, че вие сте собственика и така застраховката ви ще е валидна.

Други застраховки

На пазара се предлагат и множество специализирани застраховки, които покриват различни рискове. Някои от тях помагат за покриването дори и на вноски по кредит при временна нетрудоспособност или загуба на работа. Подобна защита на семейството и плащанията може да се осигури и срещу 1 лев на седмица и да даде спокойствие в сегашните несигурни времена.

Предлагат се и застраховки, които защитават новозакупена техника. Например, ако сте взели стока на изплащане, можете да защитите имуществото си и така при кражба, кредитът ви ще бъде покрит от застрахователя.

Процедурата за сключване на такива застраховки е много бърза и лесна. Не се изискват медицински прегледи и декларации за здравословно състояние. Предвидена е и възможност за застраховане на по-възрастни хора без стандартните за тях процедури и изисквания.

За какво да внимаваме при сключване на застраховка?

- проверявайте дали застрахователната компания или брокерът са в регистъра на Комисията за финансов надзор (КФН)
- представяйте всички данни, когато кандидатствате за застраховка – в противен случай, полицата ви може да стане невалидна и застрахователната компания няма да ви плати при иск;
- четете общите и специалните условия на полицата за изключения – за да сте сигурни, че избирате най-подходящата застраховка;
- разучете какво предлагат другите, за да сте сигурни, че получавате най-изгодните условия. Някои полици може и да са по-евтини, но да не предлагат същото ниво на защита.

Как да ни стигат парите за храна, напитки и забавления?

Всеки месец хиляди хора се питат: „Къде изчезнаха парите?“ И се започва голямо смятане и напъгване кога за какво е харчено. Оказва се, че много често парите „отлитат“ в хранителните магазини и заведенията. Особено ако човек не е прилагал съветите от Част 1 на наръчника и не е планирал месечните си разходи умело. А всъщност, следвайки няколко прости съвета, ще можете да задържите финансовите „птички“ в джоба си и да не си причинявате ежемесечната главоблъсканица.

1. Разходи за храна

- Винаги влизайте в магазина с предварително подготвен списък и се придържайте към него. Ако сте отделили 10 минути да обмислите точно какво ви трябва, ще знаете и приблизително колко ще похарчите.
- Старайте се да напазарувате в един ден от седми-

цата всичко, което ви е необходимо, по списък. В останалите дни пазарувайте само хляб, мляко, плодове и зеленчуци.

- Пазарувайте плодове и зеленчуци, които са актуални за сезона. Доматите през лятото са много по-евтини отколкото безвкусните зимни домати, например. Освен това, можете да замразите част от зеленчуците. Това е по-евтино и бързо от консервирането и в същото време запазва полезните вещества.
- Не пазарувайте на гладен стомах. Изследванията показват, че тогава ще закупите продукти и готови храни, от които нямате нужда.
- Не правете импулсивни покупки. Колкото и примамливо да изглеждат стоките по стелажите, просто не посягайте към тях, а си задайте въпроса „Наистина ли имам нужда от това?“. Ако отговорът е категорично „Да“, помислете дали не можете да намерите същия продукт на по-добра цена. Например, повечето търговски вериги имат собствени марки, които предлагат добро качество срещу по-малко пари.
- Старайте се да не водите със себе си малки деца. Така няма да рискувате да си тръгнете с половин количка шоколад. Ако все пак ви се налага, вземайте им от къщи някаква интересна книжка с картинки или любима играчка. Това ще намали желанието на детето на всяка цена да му купите от всички сладости в магазина.
- Не се притеснявайте да проверявате внимателно касовата си бележка. Това не е недоверие към продавача, а разумна постъпка – все пак и компютрите грешат.
- Винаги търсете на етикетите срока на годност на продуктите. Иначе рискувате не просто да хвърлите парите си на вятъра, но и да отровите семейството си.
- Храна за домашните любимци. Това е една индустрия за милиарди долари, която се изхранва от любовта ви към домашните любимци. Не е вярно, че вашият домашен любимец не може да яде нищо друго и различно. Със сигурност можете да му купите кокали от близката месарница, които не само, че са по-евтини, са и много по-полezni в сравнение с пълните с изкуствени вещества и сол гранули.
- Не гответе повече отколкото можете да изядете, за да не хвърляте храна.

2. Разходи за напитки и забавления

- Ходете на кино в определени дни. Тоест тогава, когато цените на билетите са намалени. По-големите кина в София са избрали такъв ден да е четвъртък. Тогава, за да гледате интересен филм, ще ви струва само 5 лв., а това си е разумно пестене на пари. Освен това, избягвайте да ходите на кино през премиерните седмици. Удоволствието да гледате един филм веднага след излизането му на екран едва ли си струва цената, обикновено в пъти по-висока от това да го гледате само след седмица.

Гледайте някои филми в домашна обстановка. Все пак не всичко по кината е 3D с умопомрачителни ефекти. Затова можете да се съберете с още 2-3 приятели на пуканки и бира и удоволствието ще ви излезе много по-евтино.

- Внимателно преценете хобитата си. Ако имате абонамент за фитнес център и не го използвате, не го подновявайте. Продайте го и насочете финансите и енергията си в нещо, за което наистина имате желание.
- Ако не можете да се откажете от кафето с приятели навън, избягвайте скъпите кафенета за сметка на по-обикновените. В тях и изкушенията са по-малко и няма опасност кафето да прерасне в специално лате с топинг плюс сладкиш на седмицата и една бира за финал.
- Помислете върху възможността да откажете цигарите. И най-простата сметка за това колко пари харчим за тютюн изглежда стряскащо. Ако приемем, че средностатистическия пушач пуши по 3 кутии на седмица по 5 лева се получават 15 лева седмично. При 52 седмици в годината стават 780 лева, което е една седмица почивка на море.
- Храненето навън може да бъде приятно, но е голям разход. Започнете да си приготвяте закуска, дори и обяд за работа. В буркан събирайте парите, които иначе ще похарчите, хранейки се навън. Така в един момент ще сте събрали една прилична сума, с която ще може да си позволите добра вечеря в ресторант с приятели.
- Когато сте на бар, пийте български алкохол. Факт е, че родната водка не е като руската, но пък в компания разликата не се усеща. Освен това е по-евтина. Спестените пари спокойно можете да инвестирате в бутилка качествен алкохол за домашна употреба, когато искате да се отпуснете и да се насладите на нещо сгряващо пред телевизора.
- Може и да звучи като завръщане в студентските години, но преди да идете на скъп бар „Вкарайте“ 1-2-3 питиета предварително. Така ще пиете по-малко, а спестеното можете да инвестирате в такси до вкъщи и на другата сутрин с радост ще откриете останали пари в джоба си.
- Избягвайте да черпите като не се поддавате на емоцията „обичам всички и целия свят“, защото на другия ден ще съжелявате. Изключенията от това правило са само почерпката по специални поводи и коктейла за самотната блондинка на бара.

Заклучение

Скъпи читатели,

Надяваме се, че след като прочетохте наръчника „Как да харчим умело?“ сте подобрили уменията си за планиране на приходи и дисциплиниране на разходи. Ще се радваме ако сме ви помогнали да научите как по-добре да управлявате личните си финанси, така че вместо да треперите до заплата, да можете да купите това, което ви е необходимо и това, което желаете. А ако вече сте започнали да прилагате нашите съвети или възнамерявате да го направите, за нас това ще означава, че сме създали наистина полезно четиво.

Ние, авторите на тази книжка и екипа на БНП Париба Лични Финанси, България сме убедени, че постигането на финансова стабилност не е толкова трудно, колкото изглежда на пръв поглед. Необходими са само малко усилия, реалистична преценка на възможностите и дисциплина в купуването.

Ако четете „Как да харчим умело?“ на хартия, знайте че можете и да го свалите безплатно от сайта на компанията www.bnpparibas-pf.bg. Така ще можете да изпратите наръчника на своите приятели и роднини и да им помогнете в управлението на семейния бюджет.

Пожелаваме ви успех в умелото харчене или пестене и знайте, че винаги можете да разчитате на БНП Париба Лични Финанси, България за реализацията на вашите планове.

Речник на най-използваните финансови термини

Б

Банкова сметка: Сметка в банката, към която се отчитат пари и други ценности, вложени от клиенти.

Безсрочен влог: Банков влог, който може да се тегли до поискване, т.е. без предупреждение.

В

Валутен курс: Цена на валутата на една страна, изразена във валутата на друга страна.

Г

Годишен лихвен процент /ГЛП/: Годишен лихвен

процент /ГЛП/ или още ефективен лихвен процент е цената, която кредитополучателят заплаща за използването на определена парична сума (капитал) за период от 1 година.

Годишен процент на разходите /ГПР/: Годишен процент на разходите е показател, изразяващ реалната цена на кредита, включваща всички дължими лихви, такси и комисионни от кредитодателя, представен като процент от сумата на кредита за период от 1 година.

Главница: Чистия размер на дълга по кредит, разрешен от банка или финансова институция, без сумата на дължимите лихви.

Д

Депозит: Парични средства или ценни книжа, оставени на съхранение в банка и подлежащи на възстановяване на внеслото ги лице при предварително уговорени условия.

Доходност: Индикатор за резултата от инвестирани средства.

Ж

Жилищно - ипотечни заеми: Заем, разрешаван от търговските банки за строеж, извършване на подобрения и закупуване на жилища срещу ипотекване обекта на кредитиране.

З

Заем/Крегитм/: Предоставена от заемодателя на заемоискателя договорена сума или вещь за определен срок от време срещу лихва.

Застраховка: Застраховката е договор, който се сключва при определени условия описани в застрахователната полица. В зависимост от нейния вид тя покрива различни рискове, например – нежелана безработица в резултата на съкращение, продължителен болничен или злополука, защита на имот или вещь и т.н.

Застрахователно събитие: Настъпване на покрит риск по застраховка в периода на застрахователното покритие.

К

Комисионна: Възнаграждение, което се заплаща на търговец или посредник при реализацията на сделка. Обикновено тя се определя като процент от сумата или стойността на сделката.

Консолидация: Възможност, при която различни задължения и кредити се комбинират в един дълг, обикновено с по-нисък лихвен процент.

Крегитм /Заем/: Предоставена от заемодателя на заемоискателя го-

говорена сума или вещь за определен срок от време срещу лихва.

Кредитен рейтинг: Кредитния рейтинг е измерителна единица, оценяваща кредитоспособността на определено физическо лице, предприятие, фирма, регион или държава.

Кредитна компания: Кредитната компания е фирма занимаваща се с отпускане на кредити на физически лица, фирми и други организации и учреждения.

Кредитен консултант: Кредитният консултант предоставя консултантски услуги за кредитни продукти на различни банкови и небанкови институции.

Кредитоспособност: Способност на клиента да погаси получения заем според договорените условия, поради което е считан за надежден и сигурен кредитополучател.

Кредитен риск: Кредитен риск е рискът от загуба поради неплащане на задълженията на длъжник на заем.

Л

Лихва по депозит: Доходът, получаван от паричните средства, дадени в заем или заложи в банка.

Лихва по кредит: Възнаграждение, което клиентът плаща на кредитора за ползване на неговите парични средства.

Лихвен процент: Процентът, с който банката или финансовата институция олихвява предоставените в заем средства

О

Обезпечение: Всяко поръчителство, гаранция, залог, ипотeka, което осигурява възможност при непогасяване от страна на длъжника, длъжимата сума по вземането да се събере от поръчителя, гаранта или чрез продажба на заложеното или ипотеканото имущество.

Обвързграфт: Форма на кредит, при която клиентът има възможност да тегли суми в брой или да нарежда плащания за суми до определен лимит надвишаващ наличността по банковата сметка. Кредитът се погасява с всяко постъпване на средства по сметката (по правило няма определена месечна вноска) и лихвата, която се заплаща, се начислява само върху ползваната част и за времето, през което тя е ползвана.

Осигурено лице: Физическо лице, на чието име и в чиято сметка са внасяни или се внасят осигурителни вноски за допълнителна пен-

сия във фонд за допълнително пенсионно осигуряване или във фонд за допълнително доброволно пенсионно осигуряване по професионални схеми при условия и по ред, определени в Кодекса за социално осигуряване (КСО), правилника за устройството и дейността на фонда и осигурителния договор, колективно споразумение или колективен трудов договор.

Осигурителен доход: Доходът, върху който се дължат осигурителни вноски.

Осигурителни рискове: Събития, довели до намаляване или загуба на трудовия доход на осигуреното лице.

П

Пагеж: Датата, на която става погасяването на кредит или друго финансово задължение, съгласно условията на сключения договор между банката или финансовата институция и нейния клиент.

Плаващ лихвен процент: Лихвен процент, който се изменя от търсенето и предлагането на пазара на кредити.

Погасителен план: Включва датите и размера на всички вноски през периода на изплащане на един кредит, както и остатъка от главницата след всяко плащане.

Ползващо се лице: Лице, посочено от застрахования в застрахователния договор като имащо право да получи пълния размер или част от застрахователното обезщетение или застрахователната сума.

Предсрочно погасяване: Предсрочното погасяване е възможност клиентът да погаси с едно плащане цялото задължение по кредита. Това води до намаляване на лихвата и на разходите по кредита, включени в стойността му, съответстващи на периода, през който потребителският кредит няма да се използва.

Потребителски кредит: Краткосрочни заеми, най-често разсрочени на равни месечни вноски, дължими на определена дата, през определен период от време.

Поръчител: Лице, което поема отговорност да изплати определена сума, ако тя не бъде погасена от кредитополучателя.

Просрочен кредит: Кредит, който не се погасява в срок и при забава на плащанията по главницата, дължимите суми се отнасят в просрочие, като се събират наказателни лихви съгласно законовата уредба.

Пълна неработоспособност: Лицето се квалифицира като посто-

явно неработоспособно и повече не може да упражнява своята професия.

Р

Равнище на безработица: Равнището на безработица изразява броя на безработните лица като процент от работоспособното население в една държава.

Рефинансиране: Рефинансирането на кредит е възможност за намаляване на лихвения процент, промяна в срока на изплащане, увеличаване размера на изтеглената сума или обединяване на няколко потребителски кредити в един.

С

Синдикиран заем: Заем отпуснат от няколко банки.

Т

Такса усвояване: Еднократна такса за отпускане на кредита, дължима при усвояването му.

Тотална щета: Унищожаване на цялото имущество или цялостна загуба по дадена полица, т.е. имуществото е претърпяло толкова голяма повреда, че възстановяването му не е оправдано, откраднато е или е недостъпно за ползване по предназначение.

Ф

Фиксинг: Определеният от Централната банка курс за гения на лева към чуждестранни валути, така наречения базисен курс.

Фиксиран лихвен процент: Договорен твърд лихвен процент между банката или финансовата институция и клиент, който не се променя при изменение на основния лихвен процент или други условия т.е. непроменящ своята стойност за времето на ползване на кредита.

Ч

Частично предсрочно погасяване: Предсрочно изплащане на част от главницата по кредита. В този случай се изготвя нов погасителен план, по който се изплаща остатъкът от сумата.

Щ

Щета: Щета е понятие, което в застраховането има няколко значения: Размер на платената или платимата щета по застрахователен договор на застрахования от застрахователя. Щета е още случай, който довежда до иск от застрахователя.

БНП ПАРИБА
лични финанси

Да на Вашите планове

- Кредити до 50 000 лв.
- Фиксирана лихва
- Без поръчители
- Становище до 1 час

0700 11 611*

bnpparibas-pf.bg

*на цената на един градски разговор

www.bnpparibas-pf.bg

Телефон: 0700 11 801